

Somut Olmayan Kültürel Mirasa İlişkin Araştırmaların Bibliyometrik Analizi (A Bibliometric Analysis of Research on Intangible Cultural Heritage)

* Turgut TÜRKOĞLU^a , Ekrem AYDIN^a

^a Artvin Çoruh University, Arhavi Vocational School, Department of Hotel, Restaurant and Catering Services, Artvin/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 25.06.2024

Kabul Tarihi: 12.09.2024

Anahtar Kelimeler

Miras

Kültürel miras

Somut olmayan kültürel

miras

Bibliyometri

Keywords

Heritage

Cultural heritage

Intangible cultural heritage

Bibliometrics

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

Öz

Son yıllarda somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) konusuna yönelik akademik ilgi artmakla birlikte alandaki çalışmaların dağınık olduğu görülmektedir. Bu durum alanın anlaşılmasında önemli boşlukların olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle bu çalışmada 15-20 Nisan 2024 tarihleri arasında YÖK Tez Merkezi, YÖK Akademik, DergiPark, Google Akademik, İdeal Online ve SOBİAD veri tabanlarından çekilen 98'i lisansüstü tez ve 253'ü akademik makale olmak üzere toplam 351 çalışmanın bibliyometrik analizi yapılmıştır. Bu çerçevede alanın performansı, en önemli araştırma konuları, gelişim seyri, araştırma yapıları, en üretken yazarlar ve kurumları analiz edilmiştir. Araştırma bulguları SOKÜM'e olan akademik ilginin 2015 yılından sonra arttığını ve nitel çalışmaların öne çıktığını göstermektedir. Ayrıca SOKÜM ile ilgili çalışmalar genel itibarıyla halk bilimi alanında yürütülmüş, en üretken araştırmacılar M. Öcal Oğuz ve Bilgehan Gülcan, kurumlar ise Ankara Hacı Bayramı Veli Üniversitesi ile Gazi Üniversitesi olmuştur. SOKÜM ile en fazla ilişkilendirilen konularda ise UNESCO, kültürel miras, kültür ve turizm konularının öne çıktığı görülmüştür. Mevcut çalışma SOKÜM ve turizm ilişkisini ulusal literatürde ele alan az sayıda çalışmadan biri olması ile ilgili literatüre; SOKÜM alanında çalışılması ve geliştirilmesi gereken alanları göstermesi ile de paydaşlara önemli katkılar sunmaktadır.

Abstract

Although academic interest in intangible cultural heritage (ICH) has increased recently, studies in this field have been fragmented. This indicates that there are important gaps in our understanding of the field. Therefore, 351 results including 98 postgraduate theses and 253 academic articles from YÖK Thesis Center, YÖK Academic, DergiPark, Google Scholar, Ideal Online, and SOBİAD retrieved between 15-20 April 2024. In this context, the performance of the field, the most important research topics, the course of development, research structures, and the most productive authors and institutions were analysed. The findings show that academic interest in ICH has increased after 2015 and qualitative studies have come to the fore. In addition, the subject of ICH has been discussed more in the field of folklore, the most productive researchers are M. Öcal Oğuz and Bilgehan Gülcan, and the institutions are Ankara Hacı Bayramı Veli University and Gazi University. The topics most associated with ICH have been UNESCO, cultural heritage, culture, and tourism. The current study contributes to the national literature because it is among the limited studies that consider the relationship of SOKÜM with tourism and, also helps stakeholders by demonstrating to them the field of ICH that needs to be worked on and developed.

* Sorumlu Yazar

E-posta: turgutturkoglu@artvin.edu.tr (T. Türkoğlu)

GİRİŞ

SOKÜM kavramı, UNESCO tarafından 2003 yılında imzalanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile literatüre girmiş, sahip olduğu önem sayesinde başta yerel yönetimler olmak üzere çeşitli paydaşların ilgisini çekmiştir. Akademik camia tarafından da ilgi gösterilen SOKÜM, psikoloji, sosyoloji, edebiyat, turizm, güzel sanatlar, halk hekimliği, ekonomi gibi çeşitli disiplinler ile ilişkilendirilerek ele alınmış ve bu çalışmaların sayısı zaman içerisinde artış göstermiştir (Guo, Cao & Zhu, 2022; Katelieva, Muhar & Penker, 2020; Su, 2019; Tavares, Alves & Vásquez, 2021; Zhang vd., 2023). Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de konunun önemi anlaşılmış ve son 10 yılda bu alanda çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte mevcut araştırmaların dağınık bir yapıda olduğu, alanın entelektüel yapısı ve performansının belirsiz olduğu görülmektedir. Bu sorunun çözümü için bibliyometrik araştırmalar yürütülmektedir.

Bibliyometrik analiz; bibliyografik verileri nicel yöntemlerle analiz eden bir araştırma tekniği olarak tanımlanmaktadır (Broadus, 1987). Başlık, yazar, kurum, yayın yeri, yayın yılı, yöntem, teori, çalışma konusu, anahtar kelime gibi büyük ve çeşitli verilerin bir araya ve düzenli hale getirilerek konuya ilişkin genel görünümün elde edilmesini, boşlukların ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır (Paul & Criado, 2020; Rialp vd., 2019). Bu sayede belli bir bilim alanının gelişimi, alandaki araştırma eğilimleri ve gelecek çalışmalar için araştırmacılara fikir vermektedir (Karagöz & Savaş, 2021). SOKÜM konulu çalışmalara yönelik yapılacak bibliyometrik analizlerin de SOKÜM ile ilgili mevcut durumun analiz edilmesi, mevcut olan ve olabilecek sorunların tespit edilerek bunlara yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi, yeni fikirlerin ve bakış açılarının geliştirilmesi, sürdürülebilirliğin sağlanması, yeni politikaların oluşturulması gibi konuların gündeme gelmesi üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Türkçe literatürde SOKÜM konulu çalışmalara yönelik çeşitli bibliyometrik analizler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde çalışmaların kültürel mirası somut ve somut olmayan yönleriyle bir bütün olarak incelediği (Çelebi, Çiftsüren & Dilek, 2020; Halaç & Bademci, 2021), ulusal ve uluslararası olmak üzere belirli veri tabanları üzerinden yürütüldüğü (Baytok, Boyraz & Başar, 2021; Gürel, 2023; Saral, 2019), belirli disiplinlerin bakış açısı ile incelendiği (Tuna & Saral, 2018), belirli SOKÜM unsurları (Türkoğlu & Baydeniz, 2022) ve/veya belirli konular (Çuhadar, Ongun & Topsakal, 2022) kapsamında incelendiği, sadece lisansüstü tezlerin (Çağlayan, Kutlu & Çekinmez, 2022) ele alındığı görülmüş ve bu durumlar sınırlılık olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca yürütülen çalışmalar yayın tarihi itibarıyla COVID-19, 6 Şubat 2023 depremleri gibi etkisi bölgesel/ulusal/uluslararası düzeye ulaşan ve SOKÜM üzerinde çeşitli etkileri bulunan olaylardan önce gerçekleştirilmiştir. Kültürün krizler karşısındaki kırılgan yapısı göz önüne alındığında konu ile ilgili güncel çalışmaların tespit edilmesi ve eksiklerin belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yer verilen gerekçeler doğrultusunda araştırmada, SOKÜM ile ilgili Türkçe literatürde yer alan lisansüstü tezlerin ve akademik makalelerin bibliyometrik özelliklerinin incelenmesi, SOKÜM konulu yürütülen çalışmalara yönelik mevcut durumun ve boşlukların tespit edilmesi, Türkçe literatürde yer alan SOKÜM konulu çalışmaların uluslararası literatürdeki çalışmalar ile karşılaştırılması amaçlanmıştır. Yürütülen araştırma ile SOKÜM ile ilgili yürütülen çalışmalara bütüncül bir bakış sağlanacağı ve gelecekteki çalışmalara da rehberlik edeceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

AS1: Çalışmalar yıllara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

AS2: Alandaki makalelerde hangi yazar, dergi ve kurum öne çıkmaktadır?

AS3: Hangi araştırma yaklaşımları kullanılmıştır?

AS4: Alanın öne çıkan araştırma temaları nelerdir?

AS5: Alan nasıl bir gelişim seyri göstermektedir?

AS6: Çalışmalara konu edilen SOKÜM unsurları nelerdir?

Kavramsal Çerçeve

Somut Olmayan Kültürel Miras

Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü, sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır (KTB, 2024). Kültürel miras ise bir toplumun geçmişten aldığı, yaşatarak koruduğu ve sonraki nesle aktardığı kültürel değerler/unsurlar olarak tanımlanabilmektedir. Kültürel mirasa ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmakla birlikte bu tanımların tarihi yapılar, sit alanları, arkeolojik alanlar, cami ve kilise gibi yapılar, el sanatları gibi somut/fiziki/maddi/doğal unsurlar üzerine odaklandığı görülmektedir (De Troyer, 2005). Bu duruma karşı kültürel mirasın daha kapsamlı sayılacak bir tanımı, 1982 yılında Mexico City Konferansı'nda “Bir halkın kültürel mirası sanatçıların, mimarların, müzisyenlerin, bilim adamlarının yanı sıra anonim sanatçıların çalışmasını, halkın maneviyatının ifadesini ve hayata anlam katan değerler bütünüdür. Bu, insan yaratıcılığının ifade bulduğu dillerde, ayinlerde, inançlarda, tarihi yer ve anıtlarda, edebiyatta, arşiv ve kütüphanede yer alan hem somut hem de soyut çalışmaları içerir” şeklinde yapılmıştır (Álvarez-García vd., 2019). Tanımda kültürel mirasın somut unsurların yanı sıra topluma kimlik kazandıran ve onu bir arada tutan, zihinsel ve manevi dünyasını yansıtan unsurların da bu kapsamda yer aldığı belirtilmiştir. Kültürel miras ile ilgili kavram ve kapsam çalışmaları sonucunda 2003 yılında UNESCO tarafından Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi imzalanmış ve SOKÜM kavramı literatüre kazandırılmıştır. İlgili sözleşmede SOKÜM’ün tanımı ile ilgili “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir” ifadeleri yer almaktadır (UNESCO, 2003). Dolayısıyla SOKÜM, sözlü gelenekleri, görenekleri, gösteri sanatlarını, yaşam biçimlerini, sosyal uygulamaları, ritüelleri, şenlikli etkinlikleri veya geleneksel el sanatlarını üretme bilgi ve becerilerini içermektedir (Çuhadar, Ongun & Topsakal, 2022).

2003 yılında imzalanan ve 40 maddeden oluşan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, sözleşme kapsamında değerlendirilen kültürel miras unsurlarının tespiti, belgelenmesi, korunması, aktarılması, çeşitli eğitim uygulamaları ile toplumsal farkındalığın ve duyarlılığın artırılması, tanıtılması gibi konulara vurgu yapmakta ve bu doğrultuda sözleşmeye taraf ülkelere birtakım sorumluluklar yüklemektedir (Oğuz, 2018). Sözleşmenin 11., 13. ve 14. maddeleri incelendiğinde konuya ve alana ilişkin bilimsel çalışmaların yapılması ve özendirilmesi taraf ülkelere yüklenen sorumluluklar arasında yer almaktadır. SOKÜM, kapsamı gereği psikoloji, sosyoloji, edebiyat, turizm, halk hekimliği, ekonomi gibi çeşitli disiplinler ile ilişkilendirilebilecek zenginliğe sahiptir (Kuutma, 2011). Bu durum SOKÜM ile ilgili çalışmaların farklı disiplinlerin çatısı altında yürütülmesine müsait olduğu göstermektedir. Bu doğrultuda, SOKÜM ile ilgili akademik çalışmaların çeşitlenmesi ve alan yazındaki boşlukların doldurulabilmesi için bugüne kadar gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi, yeni fikirlerin ve bakış açılarının

geliştirilmesi, mevcut ve olası sorunların tespit edilmesi ve bu sorunlara karşı çözüm önerilerinin getirilebilmesi, sonraki çalışmalara yol gösterilmesi amacıyla ilgili alanda bibliyometrik analizlerin yapılması gerekli görülmektedir.

Somut Olmayan Kültürel Miras Konulu Bibliyometrik Çalışmalar

Literatür incelendiğinde her ne kadar SOKÜM üzerine yapılmış bibliyometrik çalışmaların az sayıda olduğu görülse de bu araştırmaların alanın ön plana çıkan araştırma konularını ve eğilimlerini belirlemede önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir (Baytok vd., 2021; Chen, Xue & Dai, 2022; Oliveira vd., 2020; Su, Li & Kang, 2019). Mevcut araştırmaların çoğunda veri tabanlarından ham veri çekilirken anahtar kelime olarak sadece “somut olmayan kültürel miras” kullanılmıştır (Godinho, 2022; 2020; Su vd., 2019; Chen vd., 2022). SOKÜM’ün turizm, deprem, pandemi dönemi gibi doğrudan ilgili olduğu konular ile ilgili çalışmaların ise oldukça sınırlı kaldığı görülmüştür. Birkaç çalışmada ise farklı olarak SOKÜM yanında “yemek/mutfak mirası” (food heritage and culinary heritage) (Oliveira vd., 2020) ve “kentsel dayanıklılık” (urban resilience) (Tavares vd., 2021) kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Ayrıca çalışmaların çoğunda sadece bilimsel dergi makaleleri ve SSCI, SCI ve AHCI gibi uluslararası indekslerde yer alan çalışmalar dikkate alınmıştır (Chen vd., 2020; Chen vd., 2022; Godinho, 2022; Gürel, 2023; Oliveira vd., 2020; Su vd., 2019; Tavares vd., 2021). Az sayıda çalışmada ise makalelerin yanı sıra tez, kitap ve bildirilerin de araştırmaya dahil edildiği görülmektedir. Kimi çalışmada kültürel miras belirli konular ile sınırlandırılarak ele alınmıştır. Çağlayan, Kutlu & Çekinmez (2022) tarafından lisansüstü tezlere yönelik yapılan çalışmada kültürel mirasın aktarımına ile ilgili çalışmalar incelenmiş, kültürel miras somut ve somut olmayan ayrımına gidilmeden bir bütün olarak ele alınmıştır. Soylu ve Şahin (2023) ise SOKÜM’e yönelik bibliyometrik çalışma gerçekleştirmiş olmakla birlikte SOKÜM’ün korunması/sürdürülebilirliği temasına odaklanmıştır.

SOKÜM konulu çalışmaların 2003 yılından itibaren yıllar içerisinde artış göstermiş olması söz konusu araştırmaların ortak sonuçlarından birisidir. Bu durum SOKÜM sözleşmesinin 2003 yılında kabul edilmesi ve 2006 yılında yürürlüğe girmesine dayandırılmaktadır (Tavares vd., 2021). Mevcut araştırmaların diğer bir ortak sonucu ise sürdürülebilirlik ve teknolojik gelişmelerin SOKÜM ile ilişkisine sıklıkla vurgu yapılmış olmasıdır. SOKÜM’ün korunmasında ve gelişiminde sürdürülebilir kalkınma ve gelişimin önemi ön plana çıkmış, sürdürülebilir turizm yaklaşımının SOKÜM’ün sürdürülebilir bir kaynak olarak aktarımı ve tanıtımında gerekli olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca, teknolojik gelişmelerin, özellikle dijital teknolojilerin gelişmesi ile SOKÜM’ün korunarak geliştirilebileceğine vurgu yapılmıştır (Chen vd., 2022; Godinho, 2022; Tavares vd., 2021; 2022; Su vd., 2019;). Var olan bibliyometri çalışmalarının bir diğer ortak noktası ise aynı araştırma konularının ön plan çıkmış olmasıdır. Sürdürülebilir gelişim yanında, kültürel miras, somut olmayan miras, otantiklik (özgünlük), UNESCO ve SOKÜM ile en fazla ilişkilendirilen araştırma konularıdır (Chen vd., 2022; Godinho, 2022; Su vd., 2019; Chen vd., 2020). Alanın en verimli ve üretken ülkelerinin Amerika, Çin, İngiltere, İspanya, Avusturalya ve İtalya olduğu görülmektedir (Chen vd., 2020; Godinho, 2022; Su vd., 2019). En üretken turizm dergiler ise “Tourism Management” ve “Annals of Tourism Research” olarak bulunmuştur (Chen vd., 2020).

Diğer bazı bibliyometrik çalışmalarda ise somut ya da somut olmayan ayrımı yapılmadan kültürel miras üzerine odaklanılmıştır. (Álvarez-García vd., 2019; Kodalak & Baltacı, 2023; Lin vd., 2021; Vläse & Lähdesmäki, 2023). Kültürel miras araştırmalarında en üretken ülkelerin sırasıyla Çin ile Rusya; en üretken kurumun ise Malezya’daki University Sains Malaysia olduğu görülmektedir (Álvarez-García vd., 2019). Bu çalışmalarda da benzer şekilde sürdürülebilir gelişim, kültür ve dijitalleşme SOKÜM ile ilişkilendirilen önemli araştırma konuları içerisinde (Lin

vd., 2021; Vlase & Lähdesmäki, 2023). Kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde Sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik, 3d modellemeler ve 3d taramalar gibi teknolojik gelişmelerin önemine vurgu yapılmıştır (Vlase & Lähdesmäki, 2023).

Yöntem

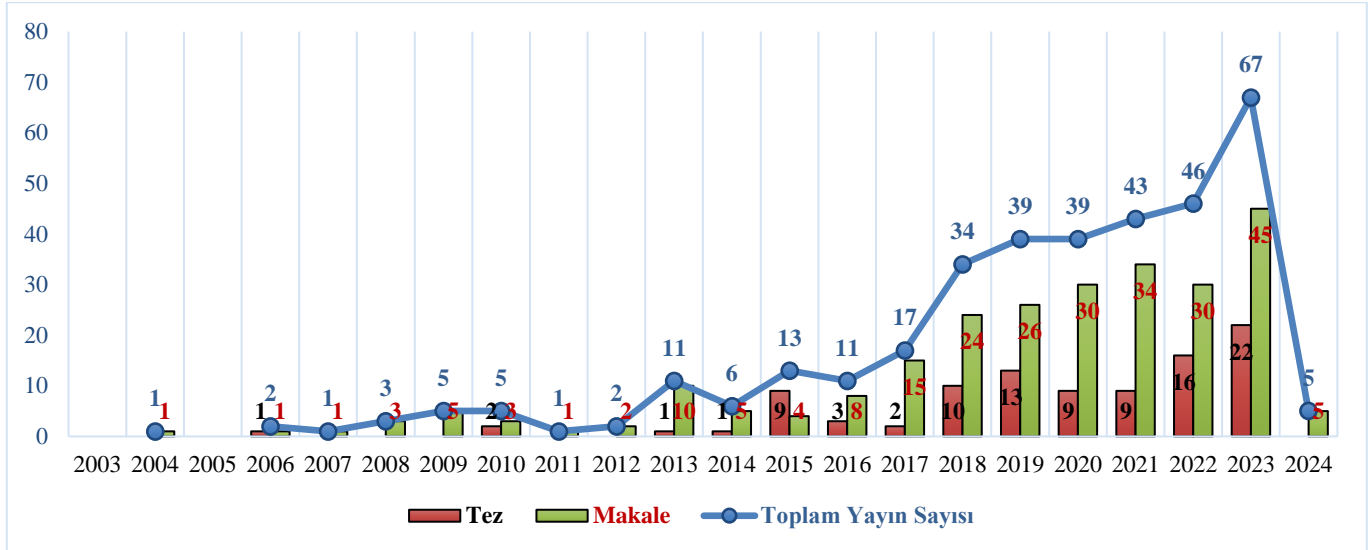
Araştırmanın amacı, SOKÜM ile ilgili Türkçe literatürde yer alan lisansüstü tezlerin ve akademik makalelerin bibliyometrik özelliklerinin incelenmesi, SOKÜM konulu yürütülen çalışmalara yönelik mevcut durumun ve boşlukların tespit edilmesi, Türkçe literatürde yer alan SOKÜM konulu çalışmaların uluslararası literatürdeki çalışmalar ile karşılaştırılmasıdır. Bibliyometri, belirli bir alana yönelik yapılmış çalışmaları bir araya getirerek bu çalışmalara ilişkin verilerin düzenlenmesini ve bir bütün olarak ele alarak çeşitli parametreler kapsamında değerlendirilmesini mümkün kılan araştırma tekniğidir (Daim vd., 2006). Bibliyometrik çalışmalara yönelik çeşitli yazılımların geliştirilmesi, bibliyometrik verilere ulaşılmasını, analiz edilmesini ve görselleştirilerek anlaşılabilirliğinin artırılmasını mümkün hale getirmiştir. CiteSpace, R, Vosviewer, Bibliometrix bu alanda öne çıkan ve en çok kullanılan programlar olmakla birlikte veri kaynaklarının çeşidine bağlı olarak manuel uygulamalar da mevcuttur. Bu çalışmada da Türkçe literatürde yer alan verilerin bir araya getirilmesine ve uzantısına bağlı olarak manuel yöntemler tercih edilmiştir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman/arşiv tarama tekniği kullanılarak ikincil verilerden yararlanılmıştır.

Araştırma, ulusal ve uluslararası akademik etkinliklerde sunulan bildirilerin tamamına ulaşamayacağı düşüncesiyle lisansüstü tezler ve akademik makaleler ile sınırlandırılmıştır. Konu ile ilgili kaynaklara ulaşabilmek için YÖK Tez Merkezi, YÖK Akademik, Dergipark, Google Scholar, İdeal Online, SOBİAD veritabanları kullanılmıştır. Araştırmanın sınırlarını çizebilmek amacıyla “somut olmayan kültürel miras” ve “SOKÜM” ifadeleri kullanılarak araştırma başlıkları üzerinden tarama yapılmıştır. 15-20 Nisan 2024 tarihleri arasında yapılan tarama sonucunda 98 lisansüstü tez ve 253 akademik makale olmak üzere toplam 351 çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan lisansüstü tezler; yayın yılı, tezin türü, tezde kullanılan araştırma yöntemi, araştırmanın yürütüldüğü üniversite/enstitü/anabilim dalı ve çalışma konu alanı açısından değerlendirilmiştir. Akademik makaleler ise; yayın yılı, yayında kullanılan araştırma yöntemi, yayınlanan dergi, yazar sayısı ve yazarın bağlı bulunduğu kurum, çalışma konu alanı ve çalışmada ele alınan SOKÜM unsurları açısından değerlendirilmiştir. Dergilerin, çalışmanın yayınlandığı zaman aralığındaki dizin bilgilerine ulaşmak mümkün olmadığı için dizin bilgilerine yer verilmemiştir. Kurum, anabilim dalı, konu, dergi isimleri sıralanırken sıklık düzeyi en yüksek olanlar sıralamaya dâhil edilmiş ve bu parametreler kapsamında sıklık düzeyi düşük (1-2-3-4) olanlar “Diğer” ifadesi altında, ilgili birimlerin toplamını belirtecek şekilde verilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen verilere ilişkin bilgiler lisansüstü tezler ve akademik makaleler olarak iki ayrı tabloda verilmiştir. Tabloların yanı sıra ulaşılan lisansüstü tezlerin ve akademik makalelerin yayın yılı, yayında kullanılan araştırma yöntemleri, ilişkili bulunduğu konu, ele alınan SOKÜM unsurları, konu ile ilgili çalışma gerçekleştiren yazarların bağlı bulunduğu kurumlar ve anahtar kelimeler genel bir izlenim elde edebilmek amacıyla bir arada değerlendirilmiştir. Anahtar kelimeler, MAXQDA 2020 nitel veri analiz programı aracılığıyla kelime bulutu olarak görselleştirilmiştir.

Bulgular

SOKÜM ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin ve akademik makalelerin bibliyometrik analizinin gerçekleştirildiği çalışmada 20 Nisan 2024 itibariyle 98 lisansüstü tez ve 253 akademik makale olmak üzere 351 akademik çalışmaya ulaşılmıştır. İlgili çalışmalara ait veriler tablolar ve görseller haline getirilerek aşağıda verilmiştir.

Grafik 1’de SOKÜM konulu lisansüstü tezlerin ve akademik makalelerin yıllara göre dağılımına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Grafik 1. SOKÜM Konulu Lisansüstü Tezlerin ve Akademik Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Grafikte 1 incelendiğinde SOKÜM konulu akademik çalışmaların ilk olarak 2004 yılında yayınlanmaya başladığı görülmektedir. SOKÜM sözleşmesinin 2003 yılında kabul edilmesi ve Türkiye’nin, sözleşmeye 2006 yılında taraf olması konu ile ilgili yayınların tarihine ilişkin durumu açıklamaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar, 2011, 2014 ve 2016 dışında düzenli olarak artmış ve 2023 yılında toplam 67 çalışma üretilmiştir.

Tablo 1’de SOKÜM ile ilgili ulaşılan lisansüstü tezlere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı, grafik 1’de detaylandırılmış olması sebebiyle tabloda gruplandırılmıştır. Yayın yıllarının yanı sıra tezin türü, tezde kullanılan araştırma yöntemi, tezin yürütüldüğü kurum, enstitü, anabilim dalı ve araştırma alanı bilgileri belirtilmiştir.

Tablo 1. SOKÜM ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlere İlişkin Veriler

Kategori	Türü	Sıklık
Yayın Yılı	2006-2014	5
	2015-2020	46
	2021-2023	47
Tez Türü	Yüksek Lisans	75
	Doktora	23
Araştırma Yöntemi	Nitel	85
	Nicel	11
	Karma	3
Üniversite	Gazi Üniversitesi	13
	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	11
	Hacettepe Üniversitesi	5
	Diğer (37)	69

Tablo 1. SOKÜM ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlere İlişkin Veriler (devamı)

Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü	62
	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	16
	Eğitim Bilimleri Enstitüsü	10
	Fen Bilimler Enstitüsü	8
	Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	1
Anabilim Dalı	Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı	22
	Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	15
	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı	10
	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı	6
	Mimarlık Ana Bilim Dalı	5
	Diğer (28)	40
Konu	Halk Bilimi (Folklor)	46
	Turizm	23
	Eğitim ve Öğretim	20
	Müzecilik	9
	Türk Dili ve Edebiyatı	9
	Mimarlık	6
	Diğer (11)	26

Tablo 1 incelendiğinde SOKÜM ile ilgili lisansüstü tezlerin 2006 yılında yayınlanmaya başladığı ve 2021-2023 yılları arasında 47 yayına ulaştığı görülmektedir. Lisansüstü tezler yıllara göre artış göstermekte olup 98 lisansüstü tezin çoğunluğu Gazi Üniversitesi (13) ve Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (11) bünyesinde yazılmıştır. SOKÜM ile ilgili tezlerin genellikle sosyal bilimler alanında çalışıldığı, Sosyal Bilimler Enstitüsü (63) bünyesinde, Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı (22) ve Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı (15)’nde hazırlandığı görülmektedir. SOKÜM konulu yazılan lisansüstü tezlerin “YÖK Tez Merkezi, Tez Künyesi, Konu” başlığı altında ilişkilendirildiği konular incelendiğinde ise 29 tezin 2, 6 tezin ise 3 konu olmak üzere ve toplam 139 konu ile ilişkilendirildiği görülmüştür. SOKÜM konulu lisansüstü tezlerin ilişkilendirildiği konulara bakıldığında Halk Bilimi (Folklor) (46) ve Turizm (23) alanında yazılan tezlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de SOKÜM ile ilgili yapılan akademik makalelere ilişkin veriler yer almaktadır. Akademik makalelerin yıllara göre dağılımı, lisansüstü tezlerde olduğu gibi, grafik 1’de detaylandırılmış olması sebebiyle gruplandırılarak verilmiştir. Tabloda yayın yıllarının yanı sıra makalelerde kullanılan araştırma yöntemi, çalışmaların yayınlandığı dergiler, çalışmanın yürütüldüğü konu ve yazar bilgileri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Sıklık değerine göre en çok tekrarlanan veriler listelenmiş ve 1-2-3-4 tekrara sahip veriler “Diğer” başlığı altında sınıflandırılmıştır.

Tablo 2. SOKÜM ile İlgili Yapılan Akademik Makalelere İlişkin Veriler

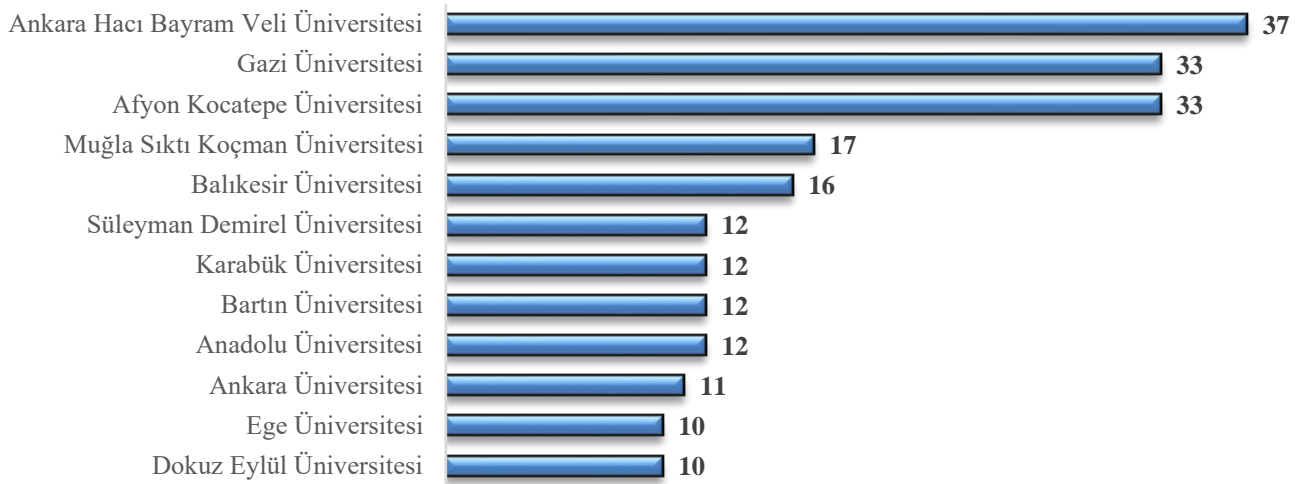
Kategori	Türü	Sıklık
Yayın Yılı	2004-2014	30
	2015-2020	107
	2021-2024	114
Araştırma Yöntemi	Nitel	233
	Nicel	18
	Karma	2
Dergi	Milli Folklor	46
	Art-e Sanat Dergisi	6
	Motif Akademi Halkbilimi Dergisi	6
	Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel (JOGHAT)	5
	Journal of Recreation and Tourism Research	5
	Turkish Studies	5
	Diğer (123)	180

Tablo 2. SOKÜM ile İlgili Yapılan Akademik Makalelere İlişkin Veriler (devamı)

Konu	Halk Bilimi (Folklor)	124
	Turizm	56
	Eğitim ve Öğretim	38
	El Sanatları	20
	Müzecilik	8
	Diğer (8)	15
İlişkili SOKÜM Unsuru	Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar	15
	Gösteri sanatları	6
	Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler	14
	Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar	26
	El sanatları geleneği	29
Yazar	M. Öcal Oğuz	7
	Bilgehan Gülcan	6
	Tuna Yıldız	5
	Metin Ekici	5
	Turgut Türkoğlu	5
	Diğer (310)	375

SOKÜM konulu Türkçe literatürde yer alan akademik makalelerin ilki, sözleşmenin imzalandığı 2003 yılını takiben 2004 yılında yayınlanmış ve yayın sayısı yıllara göre artış göstermiştir. Tablo 2’de SOKÜM ile ilgili 5 ve üzeri yayını bulunan dergilere yer verilmiş ve Hacı Bayram Veli Üniversitesi tarafından yayınlanan Milli Folklor’un 46 yayını ile ilgili alanda en çok yayın yapan dergi olduğu belirlenmiştir. Diğer dergilere bakıldığında halk bilimi ve turizm alanında yayın yapan dergiler ilk sıralarda yer almaktadır. SOKÜM ile ilgili akademik çalışmaların ilişkilendirildiği konulara bakıldığında 253 çalışma arasından 8 tanesinin iki konuyla yakından ilişkili olduğu görülmüş ve bu yönde değerlendirme yapılmış, sonuç olarak 261 ilişkili konu olduğu tespit edilmiştir. İlişkili konular değerlendirildiğinde 124 çalışma ile büyük çoğunluğun “Halk Bilimi (Folklor)” alanında yapıldığı görülmektedir. İkinci sırada ise Turizm (56) konulu çalışmalar öne çıkmakla birlikte bu durum lisansüstü tezlerle benzerlik göstermektedir. Yazar sayısı açısından 128 yayında 1, 102 yayında 2, 23 yayında ise 3 yazar ismi bulunmaktadır. Tablo 2’nin “Yazar” kategorisinde görüldüğü üzere bir yazarın birden fazla yayında yer aldığı da göz önünde tutularak SOKÜM konulu 253 akademik makalede 315 farklı yazarın süreçte yer aldığı görülmektedir. Bu yazarlar arasında en fazla yayını bulunanlar tabloda verilmiştir.

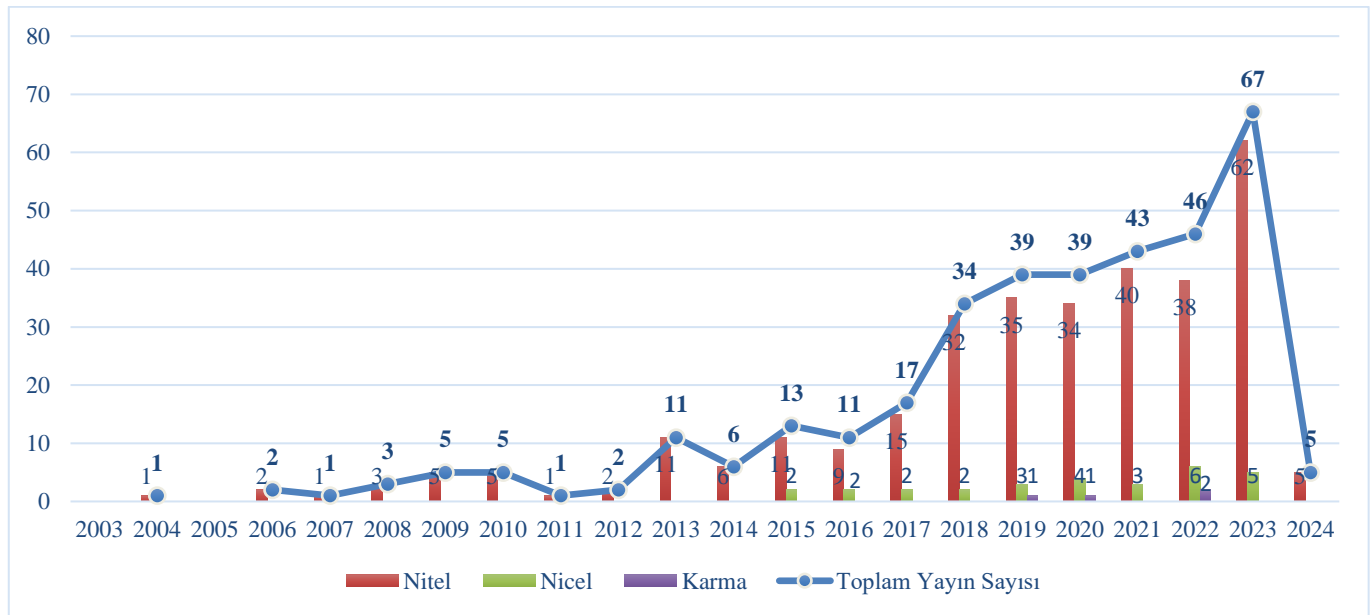
SOKÜM ile ilgili yapılan lisansüstü tezlere ve akademik makalelere katkı sağlayan yazarların görev aldığı kurumlara ait veriler aşağıdaki Grafik 2’de verilmiştir.

Grafik 2. SOKÜM Konulu Lisansüstü Tezlere ve Akademik Makalelere Katkı Sağlayan Yazarların Bağlı Bulunduğu Kurumlar

SOKÜM konulu lisansüstü tezlerin ve akademik makalelerin yazarlarının bağlı olduğu kurumlar incelendiğinde Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nin (37), Gazi Üniversitesi (33) ve Afyon Kocatepe Üniversitesi'nin (33) bağlı bulunan araştırmacıların SOKÜM ile ilgili konulara yoğun ilgi gösterdiği görülmektedir.

Grafik 3'te SOKÜM konulu lisansüstü tezlerde ve akademik makalelerde kullanılan araştırma yönteminin yıllara göre dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 3. SOKÜM Konulu Lisansüstü Tezlerde ve Akademik Makalelerde Kullanılan Araştırma Yönteminin Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 3'e göre SOKÜM alanında yapılan 351 çalışmanın 318'i nitel, 29'u nicel, 5'i karma yöntemlerle yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri arasında doküman incelemesi, derleme ve görüşme (mülakat) teknikleri tercih edilirken nicel araştırma yöntemlerinde ise anket tekniği uygulanmıştır. Karma yöntem ile yürütülen 2 tez ve 2 makale çalışmasında görüşme ve anket teknikleri bir arada kullanılmıştır. 2015 yılına kadar nitel yöntemlerle yürütülen çalışmalar bu tarih itibarıyla sınırlı olmak kaydıyla çeşitlenmeye başlamıştır.

Şekil 1’de SOKÜM konulu lisansüstü tezlerde ve akademik makalelerde kullanılan anahtar kelimelere ilişkin kelime bulutu yer almaktadır. 351 çalışmada 741’i farklı kelimelerden oluşmak üzere 1572 anahtar kelime kullanılmıştır. Tekrar sıklığı 3 ve üzeri olan 82 anahtar kelime, kelime bulutuna dahil edilmiştir.

Şekil 1. SOKÜM Konulu Çalışmalarda Yer Alan Anahtar Kelimelere İlişkin Kelime Bulutu

Kelime bulutunda yer alan anahtar kelimelerin kullanım sıklığını anlaşılır kılmak amacıyla 5 ve üzeri tekrar sayısına sahip anahtar kelimeler tablo 3’te verilmiştir. 1-2-3-4 tekrara sahip 708 anahtar kelime ise “Diğer” başlığı altında gruplandırılmıştır.

Tablo 3. SOKÜM Konulu Lisansüstü Tezlerde ve Akademik Makalelerde En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelime	Tekrar Sayısı	Anahtar Kelime	Tekrar Sayısı
Somut Olmayan Kültürel Miras	228	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi	11
UNESCO	57	Gelenek	10
Kültürel Miras	56	El Sanatları	9
Kültür	36	Ders Kitabı	8
SOKÜM	34	Müze	8
Turizm	24	Küreselleşme	7
Halk Bilimi	18	Yaşayan İnsan Hazineleleri	7
Sosyal Bilgiler	15	Ahilik, Aktarım, Ebru Sanatı, Halk Kültürü, Kültür Turizmi, Safranbolu, Türkçe Ders Kitabı, Türkiye, Yöresel Yemek	6
Sürdürülebilirlik	14	Eğitim, Folklor, Geleneksel El Sanatları, Halk Kültürü Dersi, Karabük, Katılım, Kültür Aktarımı	5
Koruma	12	Diğer (708)	924

351 çalışmada kullanılan 1572 anahtar kelime arasında en çok kullanılan kelimeler “Somut Olmayan Kültürel Miras (228)”, “UNESCO (57)”, “Kültürel Miras (56)”, “Kültür (36)”, “SOKÜM (34)”, “Turizm (24)” şeklindedir. Şekil 1 incelendiğinde ilgili çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin çeşitlilik gösterdiği görülmekle birlikte bu durum, SOKÜM’ün disiplinler arası bir nitelik taşıdığını yansıtmaktadır.

Şekil 2’de anahtar kelimelerin dağılımının ve buna bağlı olarak SOKÜM ile ilgili çalışmalarda öne çıkan konuların dönemlere göre incelenmesi amacıyla kelime bulutlarına yer verilmiştir. Anahtar kelime bulutları birinci dönem; 2003-2014, ikinci dönem; 2015-2019, üçüncü dönem 2020-2024 olmak üzere üç döneme ayrılmıştır.

konusu projesi kapsamında doktora programı başlatmıştır. Bu durum üniversiteler bünyesinde SOKÜM ile ilgili akademik çalışmaların artmasının ve alana destek sağlanmasının önünü açmaktadır (YÖK, 2020). (AS 1)

SOKÜM konulu makale çalışmalarında en üretken araştırmacılar sırasıyla Öcal Oğuz ve Bilgehan Gülcan, Tuna Yıldız, Metin Ekici, Turgut Türkoğlu olmuştur. Bu araştırmacılar çalışmalarında genel itibariyle SOKÜM'ün kavramsal çerçevesi (Ekici, 2004; Oğuz, 2003; Oğuz, 2013; Yıldız, 2022) üzerine eğilmiş ve turizm ile ilişkisini (Ayvacı & Gülcan, 2017; Erkekli & Gülcan, 2021; Pelit & Türkoğlu, 2019; Türkoğlu, 2019) ele almıştır. Yapılan çalışmaların büyük kısmı Milli Folklor Dergisi'nde yayınlanmış ve Gazi Üniversitesi ve Hacı Bayram Veli Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren araştırmacıların bu alanda daha çok çalıştığı görülmektedir. Bu bulgular SOKÜM konusunun turizm ile yakından ilişkili olmasına rağmen turizm bakış açısıyla yeterli düzeyde ele alınmadığını ve turizm alanında yayınlanan dergilerde sınırlı sayıda yer bulunduğunu göstermektedir. (AS 2)

Konu ile ilgili yürütülen akademik çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemleri incelendiğinde çalışmaların çoğunlukla nitel olarak yürütüldüğü görülmektedir. Her araştırma yöntemi ve tekniği konu ile ilgili farklı düzeylerde farklı çıktılar sağlamaktadır. Bu sebeple konuların farklı araştırma yöntemleri ve teknikleri ile yürütülmesi, elde edilen sonuçların çeşitlenmesini ve buna yönelik yatırım, yaptırım, tedbir, düzenleme vb. uygulamaların hayata geçirilmesi açısından önem taşımaktadır. Yapılan nicel çalışmalar ise genel itibariyle öğrencilere, müşterilere ve turistlere yönelik algı ve tutum ölçme amacıyla yürütülmüştür. Ancak, SOKÜM'ün üreticisi ve aktarıcısı konumunda olan topluluklara, yerel halka yönelik yürütülen çalışmaların oldukça sınırlı kaldığı görülmüştür (Alagöz vd., 2018; Deniz & Çelik, 2020; Türkoğlu vd., 2022). Ait olduğu toplumdan, sahip olduğu kültürel zeminden ayrıştırılan bir unsurun metalaştırılması, ticarileştirilmesi ve gösteri unsuru haline getirilmesi kolaylaşmaktadır. Ayrıca, SOKÜM konulu çalışmalarda karma yöntemin 5 çalışma ile sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir (Sağ & Ünal, 2019; Türkoğlu, 2019; Pelit & Türkoğlu, 2020; Çelik, 2022; Özler, 2022). (AS 3)

SOKÜM konulu çalışmaların uluslararası literatürde olduğu gibi (Su vd., 2019) Türkçe literatürde de yeterli çeşitliliğe ulaşmadığı ve farklı SOKÜM unsurlarının çalışılmaya henüz başlandığı görülmektedir. Uluslararası literatüre yönelik yapılan bibliyometrik çalışmalarda ise “kimlik, otantiklik, bellek” (Chen vd., 2020), beşeri bilimler, bilim ve teknoloji, artırılmış gerçeklik, dijital müzecilik (Dang vd., 2021; Liv d., 2022; Liu & Pan, 2023; Yuan vd., 2022) konulu çalışmaların öne çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, alanın emekleme döneminde olduğunu ve konu ile ilgili niş alanların olduğunu, çalışmaların çeşitlilik göstermesi gerektiğini işaret etmektedir. (AS 4)

Mevcut araştırmaların gelişim seyri incelendiğinde ilk dönem (2003-2014) araştırmacıları daha çok SOKÜM'ün kavramsal yapısı (Gürçayır, 2011; Karabaşa, 2009) üzerinde durmuştur. Söz konusu çalışmaların yanı sıra “müze” (Çakır, 2010; Ekici, 2004) ve “koruma” (Arıkan, 2008; Kutlu, 2008) yaklaşımlarına yönelik çalışmalar da ilk dönemde öne çıkmaktadır. İkinci dönemde (2015-2019) araştırmacılar birinci döneme ek olarak “eğitim (Aral, 2018; Çelepi, 2016), turizm (Demir, 2015; Öztürk & Öncüer Çivici, 2018), kültür turizmi (Metin, 2018; Saçlı & Avcıkurt, 2018)” konularına ağırlık vermiştir. Son dönem (2020-2024) araştırmacıları birinci ve ikinci döneme ek olarak ise “turizm (Özkan, 2020; Yaşar & Yayla, 2023), sürdürülebilirlik (Arı, 2021; Öncü, 2021), el sanatları (Aliyev, 2022; Üçer & Üçer, 2020)” üzerine yoğunlaşmıştır. SOKÜM konulu çalışmaları benzer şekilde üç döneme ayıran Chen vd. (2022) ilk dönemde turizm, kültür turizmi ve sürdürülebilir kalkınma, ikinci dönemde SOKÜM'ün yapısı ve otantiklik, üçüncü dönemde ise motivasyon, sadakat ve koruma konulu çalışmaların yoğunluk kazandığını ancak, turizm ile ilgili çalışmaların her dönemde belirgin şekilde üretildiğini ortaya koymuştur. Özellikle son dönem

çalışmalarında "kültür turizmi", "kırsal canlandırma" ve "kültür ve turizm entegrasyonu" ile ilgili konular öne çıkmıştır (Chen vd, 2022). (AS 5)

Konu edilen SOKÜM unsurları açısından bakıldığında ise; ebru sanatı, sohbet toplantıları, yöresel yiyecekler, âşıklık ile ilgili çalışmalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Sınırlı olmakla birlikte tezhip, yorgancılık, düğün gelenekleri, Hıdırellez, keşkek, ahilik, çocuk oyunları, halk hekimliği, ıslık dili, mesir macunu, ince ekmek yapımı, seramik ve çini gibi SOKÜM unsurları da çalışmalarda ele alınmıştır. (AS 6)

Sonuç

Bu araştırma, Türkçe literatürde SOKÜM konulu akademik yayınların bibliyometrik profilini ortaya koyan sınırlı sayıdaki çalışmalardan biridir. Alanda öne çıkan yazarların, dergilerin ve kurumların dağılımını göstererek gelecekte bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara iş birliği sağlama noktasında katkı sunmaktadır. Ayrıca, geçmişten günümüze ön plana çıkan ve henüz çalışılmayan konuları da göstermesi nedeniyle araştırmacılara yeni araştırma konuları için fikir vermektedir. Bu yönleriyle alanın bilgi havuzuna katkı sunmaktadır.

Araştırma sonuçları literatüre olduğu kadar politika yapıcılar için de önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bu çalışma SOKÜM unsurlarının turizm çekiciliği değeri taşıması, ulusal ve uluslararası literatürde turizm ile yakından ilişkili olması göz önünde bulundurularak turizm politikacılarına ve ilgili kişilere ülke turizminin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi noktasında fikir sunmaktadır. Ayrıca, sürdürülebilir turizmin gelişimi için SOKÜM unsurlarının korunmasına ve yaşatılmasına dikkat çekmektedir. Bu yönü ile destinasyon yöneticilerine turizm politikaları oluştururken SOKÜM değerlerini de dikkate almaları gerektiğini hatırlatmaktadır.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Araştırmada Türkçe literatürde SOKÜM konulu lisansüstü tezler ve akademik çalışmalar incelenmiştir. Gelecekte bildiri, kitap çalışmaları ve proje faaliyetlerinin de dahil edildiği daha kapsamlı araştırmaların yapılması alanın kavramsal ve entelektüel görünümünün daha net bir şekilde ortaya konulmasını sağlayacaktır. Ayrıca, SOKÜM konulu çalışmalara ulaşabilmek amacıyla araştırma başlıkları üzerinden “somut olmayan kültürel miras” ve “SOKÜM” ifadeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Sonraki çalışmalarda, çalışma başlığında “somut olmayan kültürel miras” ve “SOKÜM” ifadeleri bulunmasa da SOKÜM ile ilgili olan, SOKÜM unsurlarını konu alan çalışmalar da incelenebilir.

Yapılan araştırma sonucunda SOKÜM konulu çalışmaların genel itibariyle nitel yöntemlerle yürütüldüğü görülmüştür. Bu noktada, birbirini destekleyecek tekniklerin bir arada kullanılarak araştırmaya ilişkin daha detaylı ve kapsamlı verilerin elde edilebilmesini (Johnson & Onwuegbuzie, 2004) sağlayan karma yöntemlerin daha fazla uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

SOKÜM noktasında zengin bir birikime sahip olan Anadolu coğrafyasının söz konusu zenginliklerini incelemek, irdelemek, tanıtmak ve doğru bir şekilde pazarlamak için daha önceki çalışmalarda konu edilmeyen unsurlar üzerinde durulması, yeni çalışmalarda ele alınacak konuların araştırmaya uygun yöntemler tercih edilerek genişletilmesi alana önemli katkılar sağlayacaktır.

Araştırma konuları incelendiğinde Erdem ve Gülcan (2021) tarafından yürütülen “Covid-19 Pandemi Sürecinde Aile İçi Rekreatif Etkinliklerde Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Unsurlarının Üstlenebileceği Rol” başlıklı

çalışma dışında, yaşanan salgın hastalıklar, doğal afetler, ekonomik ve siyasi buhranlar gibi bölgesel, ulusal, uluslararası krizlerin SOKÜM üzerindeki etkileri, SOKÜM'ün bu tür krizlerin aşılması noktasındaki önemi ile ilgili çalışmalara rastlanılmamıştır. Özellikle, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında zorunlu göçlerin yaşandığı, toplumsal birlik ve beraberliğin çözülmeye başladığı bir dönemin ardından psikolojik ve toplumsal yapının korunması, bölgenin ve bölge halkının kalkınmasına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi noktasında SOKÜM'ün rolüne yönelik araştırmaların gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Bu ve benzeri konulara öncelik verilmesi, bir toplumun yaşayacağı krizleri kendi kültürel değerleri ile aşması, birlik ve beraberlik duygularının, toplumsal değerlerinin korunması açısından faydalı olacaktır.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Alagöz, G., Çalık, İ., & Güneş, E. (2018). Kültürel miras turizmi bağlamında geleneksel el sanatları: Erzincan bakır işlemeciliği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 174-191.
- Aliyev, M. (2022). Somut olmayan kültürel miras seramik ve çini sanatı. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, (44), 22-35. <https://doi.org/10.17740/eas.soc.2022.V44-02>
- Álvarez-García, J., Maldonado-Erazo, C. P., Del Río-Rama, M. de la C., & Castellano-Álvarez, F. J. (2019). Cultural heritage and tourism basis for regional development: Mapping of scientific coverage. *Sustainability*, 11(21), 6034. <https://doi.org/10.3390/su11216034>
- Aral, A. E. (2018). Somut olmayan kültürel miras ve eğitim: Eğitimin periyodik raporlardaki görünümüne eleştirel bir bakış. *Milli Folklor Dergisi*, (120), 59-72.
- Arı, Y. (2021). Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği: Gümüşhane Dölek Köyünde geleneksel çömlekçilik. *Milli Folklor Dergisi*, (131), 190-203.
- Arıkan, M. (2008). Küreselleşme ve millî kimlik açısından somut olmayan kültürel mirasın korunması. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8(2), 1-8.
- Ayvacı, H., & Gülcan, B. (2017). Türkiye'de turizm animasyonlarında somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ulusal unsurlarına bakış. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(Özel Sayı 1), 207-223.
- Baytok, A., Boyraz, M., & Başar, B. (2021). Somut olmayan kültürel miras konulu bilimsel yayınların veri görselleştirme tekniği ile bibliyometrik analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 246-262. <https://doi.org/10.32572/guntad.907746>
- Chen, Y., Xue, K., & Dai, M. (2020). The academics of intangible cultural heritage – knowledge map analysis based on CiteSpace (2003-2019). *International Journal of Intangible Heritage*, 15, 182-196.

- Chen, J., Guo, Z., Xu, S., Law, R., Liao, C., He, W., & Zhang, M. A. (2022). Bibliometric analysis of research on intangible cultural heritage tourism using CiteSpace: The perspective of China. *Land*, 11(12), 2298. <https://doi.org/10.3390/land11122298>
- Çağlayan, E., Kutlu, Ş., & Çekinmez, Ş. (2022). Kültürel miras aktarımı ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8(2), 155-164. <https://doi.org/10.24289/ijsser.1081173>
- Çakır, C. Ş. (2010). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelebi, B., Çiftsüren, D., & Dilek, S. E. (2020). Türkiye’de “kültürel miras” konusunda yapılan tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Current Debates In Social Sciences*, (1), 10-19. <http://dx.doi.org/10.37154/ijope.2020.15>
- Çelepi, M. S. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 15-35. <https://doi.org/10.30803/adusobed.288155>
- Çelik, K. (2022). *Kars'taki Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerinin Sürdürülebilirliği İçin Kültür Turist Tipolojisi ve Turistik Ürün Bağlamında Bir Değerlendirme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Çuhadar, M., Ogun, U., & Topsakal, Y. (2022). Kültürel miras ve dijitalleşme konusunda yayınlanmış çalışmaların bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 10(4), 3418-3443. <https://doi.org/10.21325/jotags.2022.1148>
- Daim, T. U., Rueda, G., Martin, H., & Gerdri, P. (2006). Forecasting emerging technologies: Use of bibliometrics and patent analysis. *Technological Forecasting and Social Change*, 73(8), 981-1012. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2006.04.004>
- Dang, Q., Luo, Z. M., Ouyang, C. H., Wang, L., & Xie, M. (2021). Intangible cultural heritage in China: A visual analysis of research hotspots, frontiers, and trends using CiteSpace. *Sustainability*, 13(17), 9865. <https://doi.org/10.3390/su13179865>
- De Troyer, V. (2005). *Heritage in the Classroom. A Practical Manual for Teachers*. Brussel: Het Gemeenschapsonderwijs.
- Demir, E. S. (2015). *Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Ekoturizm Bağlamında Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, T., & Çelik, Ö. (2020). Somut olmayan kültürel miras taşıyıcıları: Safranbolu el sanatları ustaları üzerine bir inceleme. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(43), 123-138. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.699175>
- Ekici, M. (2004). Bir sempozyumun ardından: somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi. *Milli Folklor Dergisi*, (60), 5-13.
- Erdem, D., & Gülcan, B. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde aile içi rekreasyonel etkinliklerde somut olmayan kültürel miras ulusal unsurlarının üstlenebileceği rol. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 24(2), 192-215.

- Erkekli, S., & Gülcan, B. (2021). Deneyimsel turizmde ürün kaynağı olarak SOKÜM ve Türkiye'nin potansiyeli, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 8(4), 520-541. <https://doi.org/10.31771/jrtr.2021.113>
- Godinho, F. C. M. (2022). Trends in the scientific production on intangible cultural heritage, a bibliometric analysis (PhD Thesis, Doctoral dissertation). *Universidade Nova de Lisboa*. <https://run.unl.pt/bitstream/10362/143128/1/TEGI0611.pdf>
- Guo, Y., Cao, Z., & Zhu, Z. (2022). The influence of ICH-narrator/self-congruity on tourist's purchase intention of intangible cultural heritage products in a narrative context. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 52, 151-160. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2022.06.011>
- Gürçayır, S. (2011). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi üzerine eleştirel bir okuma, *Milli Folklor Dergisi*, (92), 5-12.
- Gürel, D. (2023). Somut olmayan kültürel miras araştırmalarında küresel trend: Bibliyometrik bir analiz. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 116-137. <http://dx.doi.org/10.15659/ankad.v7i2.241>
- Hacı Bayram Veli Üniversitesi. (2024). Hakkımızda. <https://hacibayram.edu.tr/turk-halk-bilimi/hakkimizda> (Erişim Tarihi: 17.04.2024).
- Halaç, H. H., & Bademci, F. (2021). Kültürel miras: Sistematik literatür incelemesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 172-190.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26. <https://doi.org/10.3102/0013189X033007014>
- Karabaşa, S. (2009). Somut Olmayan Kültürel Miras Envanteri. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (7), 179-182.
- Karagöz, D., & Savaş, N. (2021). Turizmde kültürel miras araştırmalarının haritalandırılması. *Journal of Gastronomy, Hospitality, and Travel*, 4(2), 258-281. <https://doi.org/10.33083/joghat.2021.73>
- Kateliyeva, M., Muhar, A., & Penker, M. (2020). Nature-related knowledge as intangible cultural heritage: Safeguarding and tourism utilisation in Austria. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 18(6), 673-689. <https://doi.org/10.1080/14766825.2019.1693581>
- Kodalak, O., & Baltacı, M. (2023). Bibliometric analysis of studies on cultural heritage tourism. *Journal of Social Sciences of Mus Alparslan University*, 11(2), 421-435. <https://doi.org/10.18506/anemon.1274973>
- KTB. (2024). Kültür. <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur.html#:~:text=K%C3%BClt%C3%BCr%2C%20bir%20toplumu%20di%C4%9Fer%20toplumlardan,olu%C5%9Ftur%C5%9Ftur%20ya%C5%9Ftur%C4%B1%C5%9Ftur%20ve%20d%C3%BCn%C5%9Ftur%20tarz%C4%B1d%C4%B1r> (Erişim Tarihi: 01.06.2024).
- Kutlu, M. M. (2009). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında eğitime yönelik ilk adım: Halk Kültürü dersi. *Milli Folklor Dergisi*, (82), 13-18.
- Kuutma, K. (2001). Cultural heritage: An introduction to entanglements of knowledge, politics and property, *Journal of Ethnology and Folkloristics*, 3(2).

- Li, X. Z., Chen, C. C., Kang, X., & Kang, J. (2022). Research on relevant dimensions of tourism experience of Intangible Cultural Heritage Lantern Festival: Integrating generic learning outcomes with the technology acceptance model. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.943277>
- Lin, M.-P., Marine-Roig, E., & Llonch-Molina, N. (2021). Gastronomy as a sign of the identity and cultural heritage of tourist destinations: A bibliometric analysis 2001–2020. *Sustainability*, 13(22), 12531. <https://doi.org/10.3390/su132212531>
- Liu, S., & Pan, Y. (2023). Exploring trends in intangible cultural heritage design: A bibliometric and content analysis. *Sustainability*, 15, 10049. <https://doi.org/10.20944/preprints202306.0810.v1>
- Makine, Y. (2021). *Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamına Göre Gökyüzü İnanışlarının Açıklamalı Bibliyografya Denemesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Metin, T. C. (2018). Animasyon hizmetleri kapsamında Türk gecelerinin somut olmayan kültürel miras unsurları bağlamında değerlendirilmesi. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 1(1), 34-44.
- Oğuz, M. Ö. (2003). Halkbilimi çalışmalarının yeni dönemi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. *Milli Folklor Dergisi*, (60), 247-253.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor Dergisi*, (100), 5-13.
- Oğuz, M. Ö. (2018). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Geleneksel Yayıncılık, Ankara.
- Oliveira, B. S., Tricárico, L. T., Sohn, A. P. L., & Pontes, N. (2020). The culinary intangible cultural heritage of UNESCO: A review of journal articles in EBSCO platform. *Journal of Culinary Science & Technology*, 18(2), 138-156. <https://doi.org/10.1080/15428052.2018.1513882>
- Öncü, F. (2021). Somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirlik problemleri. *Art-E Sanat Dergisi*, 14(28), 902-923. <https://doi.org/10.21602/sduarte.987809>
- Özkan, Ç. (2021). Sürdürülebilir gastronomi turizmi kapsamında somut olmayan kültürel miras unsuru: Hıdırellez pilavı üzerine bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 361-373. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.317>
- Özler, H. (2022). *Somut Olmayan Kültürel Miras Bodrum Yöresel Yemekleri Üzerine Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, G., & Öncüer Çivici, M. E. (2018). Küyerelleşme kapsamında Türkiye turizm tanıtım afişlerinde somut olmayan kültürel miras öğelerinin kullanımı: Bir gösterge bilim analiz örneği. *Journal of Travel and Tourism Research*, (13), 69-95.
- Paul, J., & Criado, A. R. (2020). The art of writing literature review: What do we know and what do we need to know?. *International Business Review*, 29(4), 101717. <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2020.101717>
- Pelit, E., & Türkoğlu, T. (2019). Somut olmayan kültürel miras değerlerinin turizme yansımaları: Ebru sanatı üzerine bir inceleme. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 101-118. <https://dx.doi.org/10.32572/guntad.463910>

- Pelit, E., & Türkoğlu, T. (2020). Somut olmayan kültürel miras kaynaklarının turizm çekiciliği kapsamında değerlendirilmesi: Ebru sanatı örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7(1), 1-30. <https://doi.org/10.31771/jrtr.2020.51>
- Rialp, A., Merigó, J. M., Cancino, C. A., & Urbano, D. (2019). Twenty-five years (1992-2016) of the International Business Review: A bibliometric overview. *International Business Review*, 28(6). <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2019.101587>
- Saçlı, Ç., & Avcıkurt, C. (2018). Destinasyon tercihinde somut olmayan kültürel miras değerlerinin önemi: Uluslararası kültür turistleri üzerine bir uygulama, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 1-13. <https://doi.org/10.26677/tutad.2018.37>
- Sağ, Ç., & Ünal, F. (2019). İlkokul sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras eğitime yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (19), 425-468.
- Saral, E. (2019). *Somut Olmayan Kültürel Miras Konusunda Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Açıklamalı Bibliyografya Denemesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Soylu, B. Ç., & Şahin, B. (2023). Somut olmayan kültürel miras araştırmalarında koruma-kullanma ve turizm. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 359-377. <https://dx.doi.org/10.32572/guntad.1229858>
- Su, J. (2019). Understanding the changing intangible cultural heritage in tourism commodification: The music players’ perspective from Lijiang, China. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 17(3), 247-268. <https://doi.org/10.1080/14766825.2018.1427102>
- Su, X., Li, X., & Kang, Y. (2019). A bibliometric analysis of research on intangible cultural heritage using CiteSpace, *Sage Open*, 9(2). <https://doi.org/10.1177/2158244019840119>
- Tavares, D. S., Alves, F. B., & Vásquez, I. B. (2021). The relationship between intangible cultural heritage and urban resilience: a systematic literature review. *Sustainability*, 13(22), 12921. <https://doi.org/10.3390/su132212921>
- Tuna, S. T., & Saral, E. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında Türkiye’de eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmalar üzerine bir bibliyografya denemesi. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 68-78. <https://doi.org/10.21666/muefd.354350>
- Türkoğlu, T. (2019). *Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynaklarının Turizm Çekiciliği Kapsamında Değerlendirilmesi: Türk Kâğıt Süsleme (Ebru) Sanatı Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Türkoğlu, T., & Baydeniz, E. (2022). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının disiplinlerarası çalışmalara konu edilirliğinin incelenmesi: Ebru sanatı örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1111-1125. <https://doi.org/10.33206/mjss.999997>
- Türkoğlu, T., Sandıkcı, M., & Saraç, Ö. (2022). Adıyaman bayram taplamasının somut olmayan kültürel miras kapsamında değerlendirilmesi. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (26), 217-230. <https://doi.org/10.22520/tubaked2022.26.011>

- UNESCO. (2003). Somut olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> (Erişim Tarihi: 25.05.2023).
- Üçer, M., & Üçer, K. (2020). Somut olmayan kültürel miras ögesi olarak tezhib sanatı. *Lale*, 1(1), 22-31.
- Vlase, I., & Lähdesmäki, T. (2023). A bibliometric analysis of cultural heritage research in the humanities: The Web of Science as a tool of knowledge management. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-14. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01582-5>
- Yaşar, E., & Yayla, E. (2023). Aşırı turizm somut olmayan kültürel miras unsurlarını nasıl etkiliyor?. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 18(72), 569-586.
- Yıldız, T. (2022). Katılım, sivil toplum ve somut olmayan kültürel miras. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(27), 323-334.
- YÖK. (2020). Yükseköğretimde YÖK Projeleri, YÖK 100/2000 Doktora Projesi. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/100-2000-yok-doktora-projesi-2020.pdf> (Erişim Tarihi: 25.05.2023).
- Yuan, C., Gan, L., & Zhuo, H. (2022). Coupling mechanisms and development patterns of revitalizing intangible cultural heritage by integrating cultural tourism: The case of Hunan Province, China. *Sustainability*, 14(12), 6994. <https://doi.org/10.3390/su14126994>
- Zhang, Y., Zheng, Q., Huang, L., Lee, T. J., & Hyun, S. S. (2023). Alienation and authenticity in intangible cultural heritage tourism. *Journal of Sustainable Tourism*. <https://doi.org/10.1080/09669582.2023.2284642>

A Bibliometric Analysis of Research on Intangible Cultural Heritage

Turgut TÜRKOĞLU

Artvin Çoruh University, Arhavi Vocational School, Artvin/Türkiye

Ekrem AYDIN

Artvin Çoruh University, Arhavi Vocational School, Artvin/Türkiye

Extended Summary

The concept of Intangible Cultural Heritage (ICH) has emerged in literature following the adoption of the Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage by UNESCO. Notably, local administration has attracted various stakeholders. ICH which also takes attention from academics has been addressed by associating with various disciplines such as psychology, sociology, literature, tourism, fine arts, folk medicine, and economics. The number of these studies has increased over time (Guo, Cao & Zhu, 2022; Katelieva, Muhar & Penker, 2020; Su, 2019; Tavares, Alves & Vásquez, 2021; Zhang et al., 2023). However, it is observed that existing research is scattered and the intellectual structure and performance of the field are uncertain. Bibliometric studies are being conducted to address this issue.

Bibliometric analysis is defined as a research technique that analyzes bibliometric data using quantitative methods (Broadus, 1987). This study aims to examine the bibliometric characteristics of postgraduate theses and academic articles related to ICH in Turkish literature, aiming to assess the current status and gaps in research conducted on ICH. The conducted research is expected to provide a comprehensive overview of studies on ICH and guide future research efforts.

The research utilized the document/archive scanning technique, a qualitative research method, to gather secondary data. The study was limited to postgraduate theses and academic articles. YÖK Thesis Center, YÖK Academic, Dergipark, Google Scholar, İdeal Online, and SOBİAD databases were used to access relevant sources. Searches were conducted using research titles with the keywords “Intangible Cultural Heritage” and “SOKÜM”. A total of 351 studies were identified, comprising 98 postgraduate theses and 253 academic articles, through searches conducted from April 15-20, 2024.

The obtained postgraduate theses were evaluated based on publication year, thesis type, research methodology used in the thesis, university/institute/department where the research was conducted, and the study’s subject area. Academic articles were evaluated based on publication year, research methodology used in the publication, journal of publication, number of authors, institution affiliation of the authors, subject area of the study, and elements of ICH addressed in the study.

After analyzing the results obtained from the bibliometric analysis, it was found that the adoption of the UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage in 2003 led to an increase in studies in this field. Although there have been fluctuations in the production of theses and articles over the years, there has been a significant rise in academic interest in the subject, particularly after 2015.

In articles related to (ICH), the most productive researchers have been Öcal Oğuz and Bilgehan Gülcan, followed by Tuna Yıldız, Metin Ekici, and Turgut Türkoğlu. These researchers have primarily focused on the conceptual

framework of ICH (Ekici, 2004; Oğuz, 2003; Oğuz, 2013; Yıldız, 2022) and its relationship with tourism (Ayvaci & Gülcan, 2017; Erkekli & Gülcan, 2021; Pelit & Türkoğlu, 2019; Türkoğlu, 2019) in their studies. A large portion of these studies has been published in the National Folklore Journal. Upon examining the research methods used in academic studies related to the subject, it is observed that a majority of the studies have been conducted qualitatively. Quantitative studies, on the other hand, have primarily aimed at measuring perceptions and attitudes of students and tourists. However, it is noted that studies focusing on communities who are producers and transmitters of ICH, and local populations, have been quite limited.

When examining the developmental trajectory of current research, during the first period (2003-2014), researchers predominantly focused on the conceptual framework of ICH (Gürçayır, 2011; Karabaşa, 2009). Alongside these studies, research on approaches such as “museum” (Çakır, 2010; Ekici, 2004) and “conservation” (Arıkan, 2008; Kutlu, 2008) also stood out in the first period. In the second period (2015-2019), in addition to the topics from the first period, researchers emphasized “education” (Aral, 2018; Çelepi, 2016), “tourism” (Demir, 2015; Öztürk & Öncüer Çivici, 2018), and “cultural tourism” (Metin, 2018; Saçlı & Avcıkurt, 2018). In the recent period (2020-2024), in addition to those from the first and second periods, researchers have focused on topics including “tourism” (Özkan, 2020; Yaşar & Yayla, 2023), “sustainability” (Arı, 2021; Öncü, 2021), and “handicrafts” (Aliyev, 2022; Üçer & Üçer, 2020).

Based on the findings obtained, it is recommended to diversify studies primarily conducted qualitatively and achieve different outcomes by employing mixed research methods. Exploring, examining, introducing, and accurately marketing the richness of Anatolian geography, which has a rich heritage in terms of ICH, involves focusing on elements not previously addressed in earlier studies. Choosing suitable methods for research in upcoming studies will contribute significantly to the field.

When examining research topics, apart from the study titled “The Role That Intangible Cultural Heritage National Elements in in-Family Recreation Activities Might Take During Covid-19 Pandemic” conducted by Erdem and Gülcan (2021), no studies were found regarding the impacts of regional, national, and international crises such as epidemics, natural disasters, economic and political crises on ICH, and the importance of ICH in overcoming such crises. Especially following the earthquakes on February 6, 2023, during a period of forced migrations and the beginning of dissolution of social unity and solidarity, conducting research on the role of ICH in preserving psychological and social structures, and implementing activities for the development of the region and its people, is crucial. Prioritizing such topics and similar ones would be beneficial for a society to overcome crises using its cultural values, thereby preserving unity, solidarity, and social values.